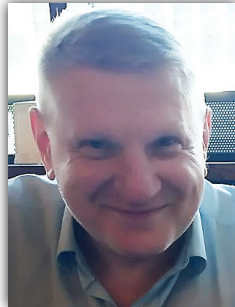

УДК 378:373.3.091.12.011.3-051:94]:005.52:005.33

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-1\(220\)-56-60](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-1(220)-56-60)

ЧЕРЕВИЧНИЙ ГЕННАДІЙ СЕМЕНОВИЧ,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри новітньої історії України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка; докторант Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, м. Київ, Україна
Gennadii Cherevychnyi,

Ph.D (in History), Associate Professor, Associate Professor at the Department of Contemporary History of Ukraine, Taras Shevchenko National University of Kyiv; Doctoral Researcher (in Education) of Ivan Zyazyun Institute of Pedagogical and Adult Education of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

E-mail: gscherevichnyj@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9094-8732>

ОСОБЛИВОСТІ КОМПЕТЕНІЗАЦІЇ ПОЛЬСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ

A Автором розкрито головні особливості компетенцізації польської педагогічної освіти, зокрема у сенсі професійної підготовки майбутніх учителів історії. Проаналізовано шлях становлення польської педагогічної освіти через призму компетентнісного підходу. Констатовано, що як в українських, так і у польських дослідженнях зосереджено увагу на інноватизації вищої педагогічної освіти Республіки Польща у різні часи, зокрема наприкінці ХХ початку ХХІ століття. Зазначено на наукових передумовах українсько-польської співпраці у контексті обміну досвідом у галузі педагогічної освіти є одною із головних особливостей набуття педагогічних компетенцій майбутніми вчителями історії в процесі їхньої професійної підготовки. Відмічено роль польських історичних студій, які складають підґрунтя професійної підготовки майбутніх учителів історії у Республіці Польща. Вагому роль відведено методології компетенцізації професійної підготовки майбутніх учителів історії, яка інтегрує системний, трансдисциплінарний, аксіологічний, адаптивний та інші підходи. Зауважено важливість дослідження у векторі визначення особливостей польської освіти щодо професійної підготовки майбутніх учителів історії у університетах Республіки Польща через призму компетентнісного підходу.

Ключові слова: професійна підготовка майбутніх учителів історії; університети Республіки Польща; компетенцізація професійної підготовки

COMPETENCIALIZATION PECULIARITIES OF POLISH TEACHER EDUCATION IN THE CONTEXT OF PROFESSIONAL TRAINING FOR FUTURE HISTORY TEACHERS

S The author reveals the main features of the competence approach of Polish teacher education, in particular regarding the professional training of future history teachers. The development of Polish teacher education is analysed through the prism of the competence approach. It is stated that both Ukrainian and Polish studies focus on the innovations in higher pedagogical education in the Republic of Poland at different times, in particular in the late twentieth and early twenty-first centuries. The article focuses on the scientific prerequisites for Ukrainian-Polish cooperation in the context of the exchange of experience in the field of teacher education, which is one of the main features of the acquisition of pedagogical competences by future history teachers in the process of their professional training. The role of Polish historical studies, which form the basis for the professional training of future history teachers in the Republic of Poland, is noted. An important role is assigned to the competence-oriented methodology of professional training for future history teachers, which integrates systemic, transdisciplinary, axiological, adaptive and other approaches. The purpose of the study is to determine the peculiarities of Polish education regarding the professional training of future history teachers at universities of the Republic of Poland through the prism of the competence approach.

Keywords: Professional Training of Future History Teachers; Universities of Republic of Poland; History Education; Competenceization of Vocational Training

Актуальність проблеми у загальному вигляді. Екзистенційні виклики і загрози національної ідентичності натеper зумовлюють значущість головних чинників її формування, зокрема освітню сферу, завдяки якій і відбувається народження громадян держави.

Базовими елементами цього процесу, зокрема є

історичне мислення, відповідна свідомість, ціннісний вимір, що постають результатом ефективної професійної діяльності шкільних учителів історії. Саме шкільний вчитель через знання історичних фактів та теорії сприяє творенню майбутнього покоління нації, яка збереже свою історичну пам'ять і традиції.

Для української педагогічної системи, яка увійшла у вир модернізації, зокрема, що стосується майбутніх учителів історії, варто зазначити набуває великий ціннісний досвід їхньої професійної підготовки в університетах країн ЄС, історично і ментально близьких Україні. Особливо досягнення Республіки Польща в цій царині з можливістю їх адаптації на вітчизняний ґрунт.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Здійснивши аналіз наукового здобутку педагогічної науки і освіти за останні десятиріччя маємо змогу стверджувати, що теоретичні основи польської педагогічної освіти досліджено такими українськими авторами, як: Н. Бабченко (історико-педагогічний аналіз становлення та розвитку системи вищої освіти Республіки Польщі) [1]; Н. Євтушенко, О. Савченко (концепції підготовки майбутніх учителів у Польщі) [2; 3; 13]; О. Івашко (формування міжкультурної компетентності вчителів у Республіці Польща) [4]; Т. Кристопчук (структура та зміст педагогічної освіти в Республіці Польща) [5]; І. Мишишин (зміст педагогічної освіти в Польщі) [6]; В. Павловська (історіографічний аналіз основних напрямів розвитку педагогічної науки в Польщі) [8]; В. Пасічник (польська система підготовки вчителя історії у 80–90-х рр. ХХ ст.) [9; 10]; Л. Пелех (польський досвід педагогічної освіти з формування ціннісних орієнтацій молоді; польська компетентнісна система підготовки майбутніх учителів у контексті ціннісно-сислової готовності до професійної діяльності) [11; 12]; О. Стойка (нормативні аспекти цифрової трансформації професійної підготовки вчителів у Республіці Польща) [14]; Л. Шевчук (стандарти інформаційної компетентності вчителів у Республіці Польща) [15]; Ю. Янісів (компетентнісний підхід у змісті професійної підготовки вчителів у Польщі) [17] та ін. У цьому векторі дослідниками Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського підготовлено бібліографічне видання, яке презентує широке коло питань українсько-польської наукової співпраці у сфері освіти і педагогічної науки та зосереджує увагу на науковому доробку, що охоплює євроінтеграційні тенденції в освіті, модернізацію педагогічної освіти, проблему стійкості та сталості освіти в умовах повномасштабної російсько-української війни, впровадження цифрових технологій в освітній процес, розвитку ключових компетентностей упродовж життя тощо [7]. Звісно, що більшість науковців зосереджують увагу на тому, що нині необхідні трансформаційні зміни в підходах до розв'язання пріоритетних завдань освіти як педагогічного, так і спеціалізованого історичного формату на компетентнісній основі.

Відаючи належне творчому доробку вітчизняних дослідників компетентнісного підходу в освіті, зосередимось на польських дослідженнях, у яких зазначено на чинниках й особливостях компетентності професійної підготовки майбутніх педагогів, зокрема – учителів історії.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Необхідно зазначити, що багатогранні дослідження польської університетської освіти, хоча й дають різнобічне уявлення про основні чинники становлення і функціонування системи польської освіти, проте є головні

особливості компетентності цього процесу, які недостатньо висвітлено у працях науковців. Натомість є тенденція до узагальнення і систематизації певного наукового знання з погляду на екстраполяцію польського досвіду педагогічної освіти історичного спрямування в українському освітньо-науковому просторі, зокрема, що стосується професійної підготовки майбутніх учителів історії в університетах Республіки Польща та виокремлення певних особливостей упровадження компетентнісного підходу у цьому контексті.

Метою статті є визначення особливостей та окреслення головних напрямів компетентності професійної підготовки майбутніх учителів історії в університетах Республіки Польща.

Викладення основного матеріалу. Польські дослідники М. Домбровський, Є. Вишневський зауважують, що за останні два десятиріччя Республіка Польща пройшла через великий перехідний період, під час якого виклики для освіти з точки зору нових підходів до навчання та викладання ускладнилися ширшими змінами, такими як демократизація структур і процесів, а також серйозні економічні та соціальні зміни. Автори зосереджують увагу «на діях зверху вниз на рівні політики, щоб простежити, як впливи сформували поточну політику щодо підходів, орієнтованих на результати, та ключових компетентностей, які нині все частіше впроваджуються у закладах освіти. Адже польська система професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема й педагогів, пройшла через складну низку реформ, багато з яких були одночасними. Отже, на думку дослідників упровадження підходів, орієнтованих на результат, і ключових компетентностей є частиною набагато ширших реформ, які вплинули на ментальний складник її становлення, торкнувшись структури системи (наприклад, тривалості обов'язкової освіти), шкільного управління, ролей директорів і вчителів, підготовки вчителів тощо [18].

Розглянемо такі головні чинники, які, на нашу думку, визначають особливості компетентності професійної підготовки майбутніх учителів історії в польських університетах і впливають на інноваційні процеси у педагогічній освіті історичного спрямування Республіки Польща, відповідно до цього й на позитивне підвищення рівня якості й ефективності професійної підготовки майбутніх учителів історії.

Зазначимо, що у системі польської педагогічної освіти, як і в українській, нині віддається значна увага компетентнісному складнику професійної підготовки майбутніх учителів і зосереджено увагу на розвиток ключових компетентностей у майбутніх учителів історії, які набуто у процесі доуніверситетської освіти та особистого життя здобувачів вищої освіти. Тобто вагомим є набуття ними відповідних професійних компетенцій педагогічної дії в інтеграції зі специфічним когнітивним складником знання історії та вміння критичного аналізу історичних подій, явищ, процесів; формування відповідних висновків, виявлення певних тенденцій і закономірностей тощо). Адже формування педагогічного складника професійної компетентності майбутніх учителів історії в системі їхньої професійної підготовки в університеті є актуальним і вагомим процесом.

У процесі аналітичних розвідок з'ясовано, що особливості професійної підготовки майбутніх учителів історії в університетах Республіки Польща, окреслюються такими основними напрямками її компетенізації, як-от: структурний (трансдисциплінарний і мультидисциплінарний складники), змістовний (знання, вміння, навички, набуття компетенцій); модернізаційний (відповідність часу програмного контенту тощо); інклюзивний (створення адаптивного інклюзивного середовища), науково-дослідний (науково-аналітичний супровід і наукові дослідження), що інтегруються у цілісну систему компетенізації освітнього процесу університету з підготовки майбутніх учителів історії у тісному взаємозв'язку та взаємообумовленості.

Структурний напрям включає такі критерії, як-от: теоретичний (вивчення педагогіки, психології, методики викладання історії, загальної дидактики); практичний компонент (педагогічна практика у закладах загальної середньої освіти, що уможливорює для кожного зі здобувачів вищої освіти набуття практичного досвіду педагогічної дії, майстерності, компетентності тощо); трансдисциплінарність/мультидисциплінарність (конвергентні взаємозв'язки з іншими гуманітарними дисциплінами). Тим самим здобувачі педагогічної освіти історичного спрямування проходять педагогічну практику під керівництвом досвідчених фахівців (учителів-предметників), що дає їм змогу застосовувати знання на практиці, а розвиток навичок самоаналізу та рефлексії на основі проведених уроків уможливорює набуття педагогічного досвіду викладання та навчання історії.

Звернемо увагу на такому аспекті як трансдисциплінарність мислення та мультидисциплінарність майбутньої професійної діяльності вчителів історії за сучасних умов існування польського суспільства. Конвергенція знання із різних дисциплін в умовах сьогодення (дистанційний та змішаний формат освітнього процесу). Сучасна підготовка майбутніх учителів історії у Польщі інтегрує знання з різних дисциплін. Це включає не тільки вивчення історії як предмету, але й методики викладання, педагогічної психології, етики та правових аспектів. Такий підхід дає змогу формувати і розвивати професійну компетентність учителя, який може розглядати історичні факти в широкому контексті й пояснювати їх учням з урахуванням різних точок зору.

Змістовний напрям, який визначається такими критеріями, як-от: володіння специфічним предметним знанням як польської історії, так й історії світу (глибоке розуміння історичних подій, явищ, процесів; причинно-наслідкових зв'язків, взаємозалежностей і взаємообумовленостей); набуття методичних і комунікаційних компетенцій (застосування інноваційних методик і технологій навчання, інтерактивних технологій, а також уміння працювати з різноманітним навчальним матеріалом, здатність до ефективної взаємодії зі здобувачами загальної середньої освіти, їхніми батьками та суб'єктами педагогічного середовища (колегами); наявність аксіологічного бачення, тобто ціннісно-світоглядної позиції (сформованість у розуміння етичних аспектів історії та їхнього значення для суспільства).

Звернемо увагу на практико-орієнтовані технології навчання. Так, акценти на практико-орієнтоване навчання у польських університетах із професійної підготовки майбутніх учителів історії, які проходять педагогічні практики в закладах загальної середньої освіти, де мають змогу застосувати отримані знання в реальних умовах. Це уможливорює для здобувачів вищої педагогічної освіти історичного спрямування краще розуміння педагогічної праці та готує їх до викликів дійсності у реальному житті.

Модернізаційний напрям, який характеризується усвідомленням компетентнісно-орієнтованого оновлення освітніх програм у Польщі з урахуванням новочасних вимог, як-от: цифровізація освіти, цифрова трансформація освіти, крос- і мультикультурність; екстраполяція міжнародного досвіду, зокрема й участь у програмах Erasmus+, академічна та освітня мобільність – обмін здобувачами вищої педагогічної освіти історичного спрямування та педагогічними кадрами). Відтак, вивчення цифрових платформ і інструментів, таких як інтерактивні дошки, освітні мобільні додатки, онлайн-ресурси уможливорює використання мультимедіа для створення візуалізацій історичних подій і процесів.

Наголосимо на тому, що неперервний професійний розвиток у системі професійної підготовки майбутніх учителів історії сприяє постійному вдосконаленню педагогічної компетентності та підвищенню сформованості її рівня. Університети та інші освітні установи пропонують численні курси підвищення кваліфікації, які дають змогу для майбутніх учителів історії оновлювати свої знання і навички відповідно до вимог часу.

Інклюзивний напрям. Інклюзивне середовище педагогічної освіти історичного спрямування у кроскультурному вимірі та ідентичність у культурній чутливості є однією з її особливостей. Тобто одним із головних чинників компетенізації польської педагогічної освіти є сприйняття інклюзивного освітнього процесу майбутніми вчителями історії та готовність працювати в ньому, адже нині у шкільному середовищі закладів загальної середньої освіти передбачено набуття освіти учнями з різними освітніми потребами. Потрібно відмітити, що навчання історії у Республіці Польща має тісний зв'язок із культурною та національною ідентичністю, тому їх готують бути чутливими до культурної різноманітності.

Науково-дослідний напрям передбачає для майбутніх учителів історії співпрацю з науковцями та закладами загальної середньої освіти. Тобто долучення здобувачів вищої педагогічної освіти історичного спрямування до наукових досліджень і проєктів мотивує та стимулює їхній інтерес до історії як до науки. У цьому сенсі спільна діяльність університетів Польщі зі школами сприяє адаптації освітнього процесу до реальних потреб здобувачів загальної середньої освіти до вивчення історії.

Враховуючи зазначені головні чинники у професійній підготовці майбутніх учителів історії в Республіці Польща, традиційною місією учительської підготовки залишається формування здатності вчителів бути як джерелом знань для своїх учнів, так і їхніми наставниками та мотиваторами в освітньому процесі.

Результати дослідження відображають змістовий аналіз теоретичного підґрунтя домінантного (компетентнісного) підходу сучасної системи університетської підготовки вчителів історії у Республіці Польща.

Висновки. Отже, проведене інформаційно-аналітичне дослідження стану розроблення зазначеної у ньому тематики на теперішньому рівні розвитку педагогічної теорії та практики

засвідчує його перспективність у майбутньому і доцільність продовження наукового пошуку, а також підтверджує актуальність досвіду компетентізації професійної підготовки майбутніх учителів історії в університетах Республіки Польща. Тим самим визначено особливості та окреслено головні напрями компетентізації професійної підготовки майбутніх учителів історії в польських університетах.

Список використаних джерел

1. Бабченко Н. Історико-педагогічний аналіз становлення та розвитку системи вищої освіти Республіки Польщі. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. 2018. Вип. 7(1). С. 67–83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/profe_2018_7%281%29_7 (дата звернення: 11.01.2025).
2. Євтушенко Н. Концепції підготовки майбутніх учителів у Польщі. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2016. Вип. 3. С. 52–60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipuss_2016_3_8 (дата звернення: 11.01.2025).
3. Євтушенко Н. Перспективи використання польського досвіду в створенні національної концепції професійної підготовки майбутніх учителів. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2016. Вип. 4. С. 67–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prtrp_2016_4_15 (дата звернення: 11.01.2025).
4. Івашко О. Формування міжкультурної компетенції вчителів у Республіці Польща. *Професійна підготовка педагога: історичний досвід і виклики сучасності* : зб. наук. пр. / Дрогобиц. держ. пед. ун-т імені Івана Франка. Дрогобиц, 2013. С. 107–112.
5. Кристопчук Т. Педагогічна освіта в Республіці Польща: структура та зміст. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2013. Вип. 3/4. С. 127–134.
6. Мишишин І. Зміст педагогічної освіти в Польщі (на прикладі Wrocławського університету). *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*. 2008. Вип. 392. С. 85–90.
7. Освіта і педагогічна наука України і Польщі. 2005–2024 = Edukacja i nauka pedagogiczna Ukrainy i Polski. 2005–2024 : бібліогр. покажч. / [передмова: Я. Лашик, Н. Нічкало, Л. Березівська; упоряд.: Л. Пономаренко, Н. Кропочева, Т. Павленко; наук. ред. Л. Березівська; бібліогр. ред.: Л. Пономаренко]; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ; Варшава; Вінниця : ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського : ТОВ «Юрка Любченка», 2024. 448 с.
8. Павловська В. В. Основні напрями розвитку педагогічної науки в Польщі: історіографічний аналіз. *Педагогічний дискурс*. 2013. Вип. 15. С. 514–518. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddyisk_2013_15_104 (дата звернення: 11.01.2025).
9. Пасічник В. Професійно-педагогічна підготовка вчителів у вищих навчальних закладах Польщі на тлі європейської інтеграції. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Педагогіка*. 2005. № 1. С. 150–153.
10. Пасічник В. Р. Система підготовки вчителя історії у Польщі (80–90-ті роки ХХ століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2001. 16 с.
11. Пелех Л. Р. Роль вчителя у формуванні ціннісних орієнтацій молоді: польський досвід. *Цілі та результати освітніх реформ: українсько-польський діалог* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (15–16 трав. 2013 р., м. Київ) / НАПН України, Вища пед. шк. Спільки Польських вчителів, Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ, 2013. С. 139–147.
12. Пелех Ю. Структурно-змістовні компоненти компетентнісної системи підготовки майбутнього вчителя в аспекті його ціннісно-сміслової готовності до професійної діяльності (на прикладі підготовки вчителів у Республіці Польща). *Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія*. 2009. Вип. 469. С. 151–161.
13. Савченко О. Професійна підготовка вчителя: погляд польського вченого. *Рідна школа*. 2011. № 11. С. 45–47.
14. Стойка О. Я. Деякі нормативні аспекти цифрової трансформації професійної підготовки вчителів у Республіці Польща. *Наука і освіта*. 2023. № 2. С. 72–76.
15. Шевчук Л. О. Стандарти інформаційної компетентності учителів у Республіці Польща. *Науковий часопис Національного педагогічного ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2010. Вип. 11. С. 108–111.
16. Шевчук Л. О. Структура інформаційної компетентності польських учителів. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2009. № 2. С. 84–90.
17. Янісів Ю. Компетентнісний підхід у змісті професійної підготовки вчителів у Польщі. *Молодь і ринок*. 2016. № 6 (137). С. 128–132.
18. Dąbrowski M., Wiśniewski J. Translating Key Competences into the School Curriculum: lessons from the Polish experience. *European Journal of Education*. Vol. 46, issue 3 Special Issue: Key Competences in Europe. 2011. P. 323–334. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1465-3435.2011.01483.x>.

References

1. Babchenko, N. (2018). Istoryko-pedahohichnyi analiz stanovlennia ta rozvytku systemy vyshchoi osvity respubliky Polshchi [Historical and pedagogical analysis of the formation and development of the higher education system of the Republic of Poland]. *Profesiina osvita: metodolohiia, teoriia ta tekhnolohii [Professional education: methodology, theory and technologies]*, 7 (1), 67-83. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/profe_2018_7%281%29_7 [in Ukrainian].
2. Yevtushenko, N. (2016). Kontseptsii pidhotovky maibutnikh uchyteliv u Polshchi [Concepts of training future teachers in Poland]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymy systemamy: filosofii, psykholohiia, pedahohika, sotsiolohiia [Theory and practice of managing social systems: philosophy, psychology, pedagogy, sociology]*, 3, 52-60. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipuss_2016_3_8 [in Ukrainian].
3. Yevtushenko, N. (2016). Perspektyvy vykorystannia polskoho dosvidu v stvorenni natsionalnoi kontseptsii profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv [Prospects for the use of Polish experience in the creation of a national concept of professional training of future teachers]. *Pedahohichnyi protses: teoriia i praktyka [Pedagogical process: theory and practice]*, 4, 67-71. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2016_4_15 [in Ukrainian].
4. Ivashko, O. (2013). Formuvannia mizhkulturnoi kompetentsii vchyteliv u Respublitsi Polshcha [Formation of intercultural competence of teachers in the Republic of Poland]. In *Profesiina pidhotovka pedahoha: istorychnyi dosvid i vyklyky suchasnosti [Professional teacher training: historical experience and modern challenges]*: zb. nauk. pr. (pp. 107-112). Drohobych [in Ukrainian].
5. Krystopchuk, T. (2013). Pedahohichna osvita v Respublitsi Polshcha: struktura ta zmist [Pedagogical education in the Republic of Poland: structure and content]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka [Continuous professional education: theory and practice]*, 3/4, 127-134 [in Ukrainian].
6. Myshchysyn, I. (2008). Zmist pedahohichnoi osvity v Polshchi (na prykladi Vrotslavskoho universytetu) [The content of teacher education in Poland (on the example of the University of Wrocław)]. *Naukovyi visnyk Chernivets. un-tu. Pedahohika ta psykholohiia [Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Pedagogy and psychology]*, 392, 85-90 [in Ukrainian].
7. Ponomarenko, L., Kropecheva, N., & Pavlenko T. (Comps.). Berezivska, L. (Ed.). (2024). *Osvita i pedahohichna nauka Ukrainy i Polshchi. 2005–2024 = Edukacja i nauka pedagogiczna Ukrainy i Polski. 2005–2024: bib liohr. pokazhch*. Kyiv; Varshava; Vinnytsia: DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho. Kyiv: TOV «Yurka Liubchenka» [in Ukrainian].
8. Pavlovskaya, V. V. (2013). Osnovni napriamy rozvytku pedahohichnoi nauky v Polshchi: istoriografichnyi analiz [The main directions of the development of pedagogical science in Poland: a historiographical analysis]. *Pedahohichnyi dyskurs [Pedagogical discourse]*, 15, 514-518. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddyisk_2013_15_104 [in Ukrainian].
9. Pasichnyk, V. (2005). Profesiino-pedahohichna pidhotovka vchyteliv u vyshchynkh navchalnykh zakladakh Polshchi na tli yevropeiskoi intehtratsii [Professional and pedagogical training of teachers in higher educational institutions of Poland against the background of European integration]. *Naukovi zapysky Ternop. derzh. ped. un-t im. Volodymyra Hnatiuka. Pedahohika*